

Esipuhe

Varhaismodernin ajan miesten kantama peruukki, puuteroitu tai puuteroimaton, ja miesten hiuksista käherretty ja kammattu peruukkia muistuttanut tukkalaite tunnetaan hyvin aikakauden kuvastosta ja aikakauteen sijoitetuista elokuvista. Harvemmat kuitenkin tietävät, että hiuslaitteiden taakse kätkeytyi kokonainen armeija peruukintekijöitä ja kampaajia, jotka puolestaan tarjosivat työtilaisuuksia kymmenille ja sadoille muiden alojen ammattilaisille hiustenostajista leipureihin.

Peruukkimuoti alkoi lähes tyhjästä 1600-luvun puolimaissa, leimasi länsimaista kulttuuria 1700-luvun lopulle saakka ja oikeastaan lakkasi 1800-luvun alkuun tultaessa. Vajaan kahdensadan vuoden kuluessa peruukki-innostus työllisti Pohjolassa tuhansia ammattilaisia perheineen. Tuona aikana hiusala kävi läpi neljä merkittävää vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa ulkomaalaiset mestarit rantautuivat Pohjolaan ja elivät monesti lähellä hovia arvostettuina ja varakkaina. Heidän kauttaan seurasi toinen vaihe, jossa hiusala järjestäytyi, mestarit kotimaistuivat ja ala monopolisoitiin peruukintekijöiden ammattikunnille. Tämän jälkeen 1700-luvun puolimaissa peruukintekijämestareiden luku kasvoi huippuunsa, ja kohta vuosisadan lopulla alaa koetteli vakava taantuma. Miesten muodin äkillinen muuttuminen peruukkeja vieroksuvaksi oli katastrofi ammattilaisille ja merkitsi miltei alan kuolemaa. Aivan kokonaan peruukkiala ei silti lakannut; jotkut 1800-luvun miehet ja nyttemmin etenkin naiset tarvitsivat peruukkeja, hiuslisäkkeitä, värjättyjä kutreja ja kampauspalveluja. Näin peruukkiala jätti pysyvän jälkensä myöhemmin 1800-luvulla vahvistuneeseen parturi-kampaajien ammattikuntaan.

Olen koonnut eri lähteistä tietoja Ruotsin valtakunnan, vanhan Suomen ja Viron kaupungeissa sekä Pietarin ruotsalaisessa ja suomalaisessa seurakunnassa vaikuttaneiden tuhansien hiusalan ammattilaisten elämänvaiheista, perhesuhteista, uran kehityksestä, kouluttautumisesta, verstaista, taloudellisesta menestyksestä, asiakkaista, varallisuudesta, liikkumisesta ja asuinpaikkojen muutoksista. Amatilliset elämäkerrat muodostavat neliosaisen taloudellis-maantieteellisesti järjestetyn kokonaisuuden. Näistä ensimmäinen esittelee Tukholman peruukintekijöiden ja kampaajien sekä näiden puolisoitten ja välittömästi hiusalaan

liittyvien elinkeinonharjoittajien vaiheita. Osa on selvästi laajin ja osoittaa, että Ruotsin valtakunta koostui – kuten pääkaupungissa asia ajateltiin – Tukholmasta ja maakunnista. Tukholma oli taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen keskus, jossa valtakunnan enimmät peruukkipäät ja siten peruukintekijätkin asuivat. Maakunnista taasen muodostuu kolme jokseenkin selväpiirteistä kokonaisuutta ja kolme muuta osaa: Keski- ja Pohjois-Ruotsi, joka peruukkialan näkökulmasta oli pitkään Tukholmaan sidoksissa olevaa takamaata; Etelä-Ruotsi ja Ruotsin Pommeri, joissa Tukholman sijasta vuorovaikutus Tanskan ja Saksan kanssa oli merkittävässä asemassa; ja Suomi, joka oli peruukkien periferiaa ja jossa vuorovaikutus suuntautui Tukholman ohella Viroon, Inkerinmaalle ja vanhaan Suomeen. Julkaistavien ammatillisten elämäkertojen lisäksi olen koonnut yli 600-sivuiseksi käsikirjoitukseksi vastaavanlaiset elämäkerrat Tanskan ja Norjan peruukintekijöistä, kampaajista, hiuskauppiaista ja puuterinvalmistajista. Siksi esitetyissä elämäkerroissa on useampia viittauksia Tanskaan ja Norjaan.

Ammatillisten elämäkertojen saattaminen julkaisuiksi ei olisi luonnistunut ilman Suomen Sukututkimusseuraa, P. T. Kuusiluomaa ja Maria Vasenkaria. Kiitos tästä.s

Jyväskylässä syyskuussa 2021

Kustaa H. J. Vilkuna